

чем, а голосуєм», як казали мої земляки-галичани під час другого туру президентських виборів), і навіть отримують із цього зиск, а проте, з іншого боку, багато хто вже готовий за слушної нагоди зіскочити з президентського воза, що явно котиться в бік політичного небуття. Всі начебто присягають на вірність блоку «За ЄдУ» й президентові Кучмі, всі гукають «ура!» й тупотять ногами, але чомусь увесь цей ентузіазм нагадує комсомольські збори пізньобрежнєвської доби, де вже ніхто не сприймав усерйоз ні присяг, ні гасел, ні закликів.

Парадокс усіх шантажистських держав, незалежно від того, чи вони використовують для шантажу політичну поліцію, чи податкову, полягає в тому, що їхня сила є одночасно їхньою слабкістю. Шантаж забезпечує певну стабільність, себто утримання влади протягом певного, деколи навіть тривалого часу, а проте він же ж таки породжує глибоку суспільну стагнацію, яка прирікає режим у ближчому чи віддаленішому майбутньому на неминучий колапс. «Влада в нас одночасно сильна й слабка, — пише Сергій Макеєв. —

Вона сильна, тому що, по-перше, готова до певного насильства й, по-друге, володіє знаряддями цього насильства у вигляді силових відомств, податкової поліції тощо. Ця готовність до насильства є достатньою умовою для того, щоб застосувати його ледь не в будь-якій точці, де владі це видається необхідним. Але водночас вона слабка, бо не має масової підтримки населення. Населення виявляє свою недовіру й не готове надати владі навіть електоральну підтримку. Тому рейтинги блоку «За єдину Україну» взагалі сміховинні. І ця слабкість породжує ще одну характеристику влади — підозріливість. Бути підозріливим і готовим до застосування насильства — це те, що сьогодні демонструє і податкова інспекція, й інші органи державного насильства».

Автор, вочевидь, дещо перебільшує роль «населення» в цій картині, а проте коли врахувати, що й українські еліти є частиною цього «населення» і що їхня лояльність до президентської влади теж не є певною, можна зрозуміти знервованість пропрезидентської групи напередодні виборів, а разом і ту вели-

чезну кількість помилок, яких вона припускається. Україна у певному сенсі й справді, як пише Володимир Полохало, «стоїть на останній межі», за якою на неї або чекає «білорусько-російський варіант розвитку з явними рисами президентського авторитаризму», або ж вона зберігає «певні незначні шанси для демократичних змін».

4

Підбиваючи попередні підсумки щойно проведених виборів до Верховної Ради та до місцевих рад, можемо констатувати, що торжество зimbabweйської демократії в Україні й цього разу виявилось не досить повним та всебічним. Влада, з одного боку, успішно проскочила небезпечну зону між Сциллою міжнародних санкцій та Харібдою політичного програшу, зімітувавши в черговий раз процедуру «демократичного волевиявлення» й отримавши пожадану трійку з мінусом від міжнародних спостерігачів: «Хоча передвиборча кампанія й була позначена суттєвими порушеннями законів, самі вибори відбулися назагал демократично». (Іншими словами, гру-

безний палець, що його авторитарна влада поклала на шальки терезів, аби схилити їх у потрібний бік, наразився на черговий осуд, але не суд.)

Проте, з іншого боку, агонія зimbabweйського авторитаризму в Україні унаочнилася на останніх виборах із радісною невідворотністю: навіть брутальне використання «адмінресурсу», майже повна монополізація мас-медій, правдивий терор щодо опозиції в деяких регіонах і просто-таки безсоромне маніпулювання результатами виборів не забезпечили пропрезидентським силам ані сподіваної більшості в парламенті, ані очікуваного від них недопущення до парламенту «радикальних опозиціонерів».

Післявиборна ситуація в Україні потребує, безумовно, окремого — докладнішого — аналізу, проте вже за попередніми результатами виборів можна стверджувати, що українське суспільство, хоч і слабе та неструктуроване, все ж здатне до певного опору, і що утвердження зimbabweйської демократії тут за жодних обставин не буде легкою справою для все ще доволі численних і впливових прибічників місцевого Роберта Мугабе. □

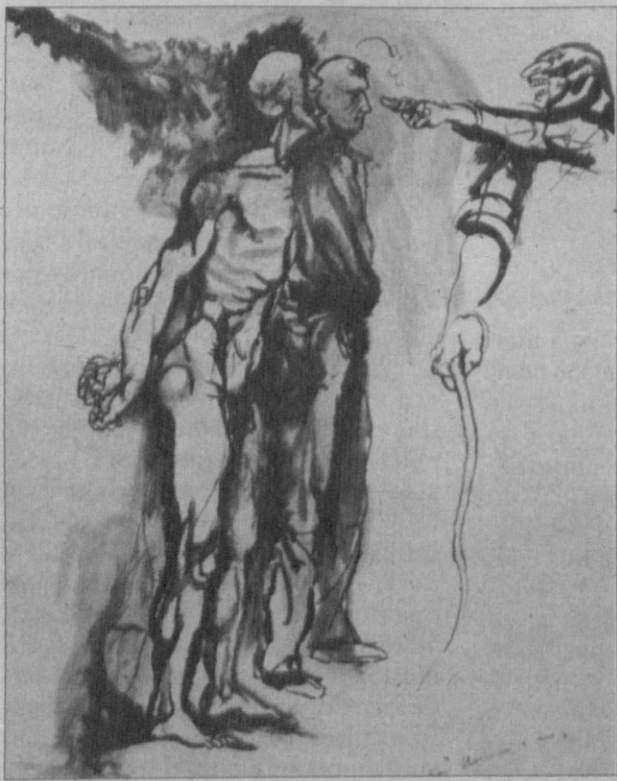
Думки про те, що ж ми вибрали

Мирослав Попович

Кого ми обрали, вже приблизно зрозуміло. Зрозуміло також, що наслідком виборів буде патова ситуація в парламенті, коли жодна з великих політичних сил не в змозі буде нав'язати суперникам своє рішення. Пропрезидентська партія, очевидно, пропонуватиме якийсь тип союзу «Нашій Україні» й у разі невдачі піде на домовленості з комуністами. Комуністи думатимуть, чи варто їм ризикувати репутацією народних захисників. «Наша Україна» вирішуватиме, чи йти їй на ризик хоча б часткової участі у владі з огляду на ту ж таки загрозу втратити репутацію. В кожній з трьох інших партій-переможниць свої проблеми.

Погляньмо на ситуацію в країні загальніше. Чи означають результати виборів істотну зміну в політичному світовідчутті українського електорату? Чи сформувалась у нересічного виборця інша, нова система електоральних координат, чи він міряє всіх тими самими мірками, що й раніше, але просто змінив свою думку про дійових осіб і розмістив їх інакше на тій же своїй карті політичного світу?

Основна морально-політична проблема України, на моє переконання, полягає в тому, що народ перебуває у стані, близькому до безнадії, фрустрації, політичної нечутливості, схожій на втрату відчуття болю. Найвиразнішою прикметою цього стану є понура переконаність, що людина у нас нічого вдіяти не може і голос виборця нічого не вирішує. Цим український виборець завжди відрізнявся, наприклад, від виборця американського, твердо впевненого, що саме він вирішує все. Підстави в

Ренато Гуттузо.
Люди і «Ні»
(1946)

фальсифікаціями на 10%, як твердять деякі ображені партії, вони все-таки є відображенням, хай і до певної міри викривленим, реальних політичних симпатій і антипатій мас. Чи означатиме це, що загроза масової втрати політичних больових відчуттів минула?

Все стало б ясно, якби в результаті виборів сталися сподівані зрушення в усьому суспільному житті й насамперед в економіці. У патовій ситуації цього чекати важко. Я не думаю, що всенародну байдужість як рукою зніме. Проте все-таки вибрали приблизно те, чого хотіли. І вже сам той факт, що воля й умонастрої мас відбулися в результатах виборів більш-менш адекватно, колосально вплине на подальший політичний розвиток електорату і змусить його повірити в свої сили.

Доречі, прополітичний розвиток. У західних суспільствах, навіть там, де історично склалася двопартійна система, політичне бачення виборців, сказати б, багатоколірне: вони чітко фіксують зміни в настановах партій і окремих кандидатів і нерідко міняють свої традиційні партійні симпатії. Нашого посттоталітарного, політично нерозвиненого виборця

різнобарвність політичної палітри, незрозуміле різноголосся в парламенті спершу тільки дратували. Йому й тепер парламент видається порожньою балаканиною та проїданням народних грошей. Відсоток людей, схильних саме так оцінювати парламентаризм і багатопартійність, і досі небезпечно високий.

Однаке вибір, зроблений 31 березня, був зумовлений досить виразними партійно-політичними симпатіями й антипатіями і свідчить про те, що багато хто з наших людей уже має свою складну систему координат. Бачення стало не чорно-білим, а багатоколірним.

Одна обставина бентежить кожного, хто порівнює всенародні оцінки, виражені в цифрах виборчого рейтингу партій, із кінцевими результатами у вигляді партійних мандатів. Завдяки мажоритарним округам партія влади, яка завоювала такий малий відсоток голосів, що можна сказати, прогала вибори, попри те має третину місць у парламенті.

Річ тут, мабуть, не тільки в «адміністративному ресурсі». Психологія виборця мінялася, коли він вибирав особистість, а не партію. Політики, чий партійний список не мав жодних шансів, спокійно перемагали в «своїй» окрузі, обіцяючи всім дороги, лікарні і таке інше. Дуже заможні люди і дуже високі чиновники мали більше ресурсів і на те, щоб виборець їх вирізняв, і на те, щоб виконувати свої обіцянки. І, таким чином, виборець керувався в різних списках різними мотивами, діяв у різних системах координат.

Хоча деякі політики з владної партії розцінюють вибори як перемогу, треба ще раз сказати: урядова партія прогала вибори. Вона прогала вже коли заговорила, що президент очолить перетворений на партію блок «За ЄдУ». Вона прогала їх навіть ще

раніше, коли причетність до опозиції розцінювали як несумісне з перебуванням в чиновницькому корпусі. Не підозрюючи, очевидно, що в історії автократичних режимів таке вже було не раз, виконавча влада почала формувати з себе і своїх підлеглих, а також із залежних від влади бізнесменів, політичну структуру, яка зі своєї природи не може бути масовою партією. Єдиною політичною ознакою такої партії стала вимога імплементації результатів референдуму, або, інакше кажучи, перехід парламенту під відчутний контроль виконавчої влади. Чи могло таке гасло об'єднати великі маси людей? Залишалося сподіватися, що авторитет парламенту і партій в масах низький, тобто покладатися на грубі антидемократичні інстинкти мас.

На щастя, ці надії не виправдалися. Виборця не переконали ані викриття чи замовчування політичних суперників влади майже на всіх каналах телебачення, ані уявна загроза хаосу в разі приходу до влади аж трьох десятків політичних партій. Він навіть розгледів у «демократах», «зелених» і «жінках» щось на зразок «привідних пасів» не зовсім забутої однопартійної системи. Програло прагнення обмежити парламентсь-

кий контроль за діяльністю виконавчої влади, — єдиної влади, яку населення країни відчуває реально (бо парламент можна звинувачувати в порожній балаканині, але не в деспотизмі й не у насильницькому контролі над повсякденним життям).

Не можна забувати, з чого виріс протест проти попередньої сучасного режиму — так званої радянської влади. Ми жили бідно, але не настільки, щоб ця бідність виводила людей на вулиці. Коли почався розвал комуністичної диктатури, рушійною силою був моральний осуд режиму, який виголошував загальну рівність, а тим часом на насильстві і лицемірстві створив благоденство для партійно-державних чиновників. Моральні чинники були в основі протестних настроїв тоді, моральні чинники залишилися основою оцінок тепер. Невдоволення бюрократизованою та нечесною владою перенесено на нове, «демократичне» керівництво. Можливо, це наївно, зате зберігає морально-етичні критерії та протидіє цинізму. Коли в країні лютують економічна криза і хиже «первісне нагромадження», вберегти владців від нищівної критики знизу може тільки їхня аскетична відданість хоч би якимсь ідеалам. Чого нема, того нема.

Чи опинилися ми в Україні, розколотій на захід і схід?

Карта наслідків голосування безумовно показує нам дві зони — з перевагою «Нашої України» на північному заході та комуністів на південному сході з проміжною зоною впливу соцпартії в центрі. Здається, вся Україна, за винятком загадкового острівця довіри до партії влади в Донецькій області, сьогодні об'єднана тільки критичністю щодо владних структур. Заберіть із політичної карти блок «За ЄдУ» — і Україна стане перед загрозою розколотися по діагоналі.

Але про розвал можна міркувати, тільки припустивши, нібито владу вже взяли або «наші», або комуністи. Очевидно, що урядова коаліція з обох цих сил немислима.

Якби при владі опинилися «наші», то найгірше, що могло би статися, це коли б вони розпочали мовну українізацію Харкова чи Лисичанська, змушували тамтешніх учнів учити Пушкіна і Толстого українською мовою та чинили інші подібні дурниці. Але громадянської війни проти вимог учити «Медного всадника» українською мовою (за всього ідіотизму таких вимог) я собі все-таки якось не уявляю. А в економічній

сфері жодних небезпек конфлікту з шахтарями чи металургами індустріальної південно-східної України практика уряду Ющенка не обіцяє.

Що ж до повернення до влади комуністів, то ця вельми абстрактна можливість викликає судом не тільки на північному заході чи в Києві. Підозрюю, що уникнути влади хотіло б навіть і керівництво компартії України, якому в опозиції живеться набагато комфортніше. Йому вистачить спільного з владою Потебенька. Не знати, до якої межі повернулися б комуністи назад, на шляху до світлого минулого. В усякому разі, було б граничною наївністю припускати, нібито широкі маси робітників і селян, підтримані трудовою інтелігенцією, готові до бою під червоними прапорами і чекають тільки на постріл «Аврори».

Голоси, віддані за компартію, говорять просту й неприємну річ: «раніше було краще». Що ж, на жаль, не тільки в індустріальних районах України у дуже багатьох є всі підстави так сказати. Власне, не найприкличивішим словом, а тільки ділом можна переконати зневірених, що ми можемо жити, як люди.

А так, як тоді, «раніше», жити не можна. □

Видавництво «Кальварія» продовжує серію «Коронація слова» і пропонує читачам авантюри романи сучасних українських авторів

Леонід Кононович
Феміністка

Скандально-відвертий роман про карколомні пригоди детектива Оскара під час розслідування справи, пов'язаної з не вельми «чистою» діяльністю фундації феміністичного спрямування.

Анна Хома
Репетитор

Що робити самотньому вісімнадцятирічному хлопцеві, який знайомиться з рідним батьком, потрапивши під колеса його авто? Коли, смертельно образений, він палав бажанням убити негідника, який обдурав його маму. Однак замах на життя віднайденого батька вчиняє хтось інший, а Андрій — головний підозрюваний...

Сергій Батурич
Охоронець

Дія роману відбувається в княжій Русі Х століття. Молодий охоронець київських князів Тур, хоробрий і вправний воїн, отримує від новгородського волхва загадкові дошки, списані стародавніми письмами. Вони вплинуть на всю подальшу Турову долю.

Ольга Компанієць
Назустріч

Мелодраматичний роман «Назустріч» — історія про дві жіночі долі (Діани-бабці та Діани-онуки), що прагнуть перетнутися й зрештою поєднуються в досить несподіваний спосіб. А ще — це оповідь про те, яким різним може бути кохання: одне руйнує, інше зцілює.

Василь Шкляр
Елементал

У цій напруженій авантюрно-містичній еротичній історії вояк Французького іноземного легіону, українець, отримує завдання вивести із заблокованої Чечні дочку генерала, на яку полюють російські спецслужби. Однак зовнішні пригоднічкі прикмети не вичерпують змісту роману, який торкається анатомії тероризму, невимірної ціни любові, життя, смерті.

Марина Гримич
Варфоломієва ніч

До маленького провінційного містечка приїжджає молодий честолюбний авантюрист. Заручившись підтримкою старого дивака-ветерана Варфоломієвича, він починає передвиборну кампанію, вступаючи в боротьбу з набагато сильнішими конкурентами...

Володимир Лис
Маска

Події розгортаються на початку XIX століття. На зібраннях аристократів Польщі, України, Німеччини, Трансильванії з'являється загадковий грабіжник, «людина в п'яти масках». Він виринає нізвідки й зникає в нікуди, наводячи жак і вчиняючи добре продумані зухвалі пограбування. Аж раптом якийсь сміливець зриває з нього маску...

Четвер
Часопис
текстів і візії
2002, №15

Дегенеративне
містечко

Черговий «Четверговий» номер «Дегенеративне містечко» розпочинають «кавалки думок» Ксенії Ахекян (на кшталт: «Хотіти спати — це корисно, особливо перед сном») та розлогіші її міркування про щастя, кохання та дощ. Любомир Литвинчук, Олег Кунець та Маркіян Дацишин склалися в лом і опинилися на спільному «Творчому маргінесі непересічних думок» (переважно вірші, в Дацишина це й водевіль «Побиття поліція»); у Софії Донець теж вірші, в Дениса Слюсарчука переклади з невідомої мови, поета, страшенно талановитого, на ім'я Remar Demon. Вміщено у факсимільному вигляді проєкт поетичної драми трагічно загиблого 1996 року Вадима Ковалю. По одному віршу — від Михайла Барбери та Андрія Маруди.

Тимофій Гаврилів пропонує оповідання «Щоденник Одиссея». Юрко Покальчук друкує добірку віршів і коротку новелу «Таксі блюз». Поема в прозі «Мозаїка» Романа Росія сусідкує з його ж віршованими листами («Лист №1», «Лист №2», «Лист про спокій» тощо) та просто віршами. Публікуються уривки з нового роману Антона Морговського «Аве Маріє, аве» (під назвою «Салаїха, Нера...») та перша частина «Філкам» Богдана Скаврона. «Видіння загибелі Нью-Йорку», написане як переспів мотивів Апокаліпсиса, представляє, поряд із поетичною добіркою, Олег Кочевих. Серед іншого подибуємо прозу Володимира Єшкілева «Візантійська фотографія» та фізіологічні парцельовані візії, що їх Тарасій Антипович інтерпретував як «Сутужності».

І насамкінець уміщено білоруські переклади з Олександра Ірванця, Сергія Жадана, Галини Петросаняк, Мар'яни Савки та Маріянни Кіановської й український з Владзіміра Арлова.